

ODGOJ U VJERI, OBITELJ I OVISNICI O ALKOHOLU

IVAN ZIRDUM

Strossmayerov trg 5, 54400 Đakovo

Stručni članak
Primljeno 6/94.
UDK 253:613.81
37.018.1:249
613.81

Sažetak

Osnovna je zadaća Crkve da naviješta Kristovo evanđelje svim ljudima, da ih okuplja u zajedništvo vjere i da ih u toj vjeri podržava i vodi. Sve više uviđamo da to Crkva teško može ostvarivati u suvremenom svijetu bez zauzete djelatnosti roditelja koji su najodgovorniji za ostvarivanje skladnoga obiteljskog ozračja u kojemu će djeca kao nježne klice primiti vjeru i razvijati je uz iskustvenu podršku svojih roditelja.

Nažalost, u mnogim obiteljima zbog alkoholizma kojeg od roditelja ostvaruje se sasvim suprotno, veoma nepogodno ozračje za nicanje i rast vjere u srcima malenih. Ne ostvaruju se naravni preduvjeti za odgoj u vjeri i za odgoj općenito.

Treba imati razumijevanja za sve slabe i bolesne. U svom pastoralnom radu valja posvetiti pažnju i takvim obiteljima, tim više što im baš oživljena vjera može najviše pomoći u njihovom liječenju i svekolikoj duhovnoj obnovi. Tražit ćemo način da pomognemo oboljelima i poduzeti sve kako do toga kod drugih ne bi dolazilo. Tako ćemo doista biti djelotvorni nositelji Kristova spasenja.

UVODNE NAPOMENE

Ova je godina proglašena Međunarodnom godinom obitelji. Crkva i sve humanitarne udruge širom svijeta svesrdno prihvatila su odluku UN-a. Ta svi smo svjesni da je obitelj, osnovna ćelija ljudskog društva, presudno važna za svaki istinski prosperitet mladog naraštaja, a time i čovječanstva u cjelini.

To dobro znaju svi oni koji se izravnije bave odgojem djece i mladeži, koji tako pripremaju mladi naraštaj za budućnost kako bi preuzeo u svoje ruke daljnji tijek povijesti svoga naroda i cijelog čovječanstva. Svi odgojitelji se sve više uvjeravaju da njihov uspjeh odnosno neuspjeh uvelike ovisi o sređenom odnosno nesređenom

obiteljskom stanju, iz kojeg dolaze njihovi odgajanci.

Svjesna je toga napose Crkva koja je vazda već od svojih početaka u pastoralnom djelovanju pridavala veliku zadaću obiteljima. Iskusili smo to mi koji smo duže ili kraće vrijeme bili u neposrednoj pastoralnoj djelatnosti. Bilo nam je očito u radu s djecom da naša riječ ne pada na plodnu njivu ako ta djeca koju želimo odgojiti u vjeri ne žive u skladnim, toplim obiteljskim sredinama.

Jedna od čestih poremetnja s kojima se susrećemo, željeli mi to priznati ili ne, jest alkoholizam u obiteljima. To je bolest ovisnosti koja poremećuje obiteljske odnose, remeti temelje na kojima bismo trebali graditi zdanje Gospodnje, pomoći mladima da

očvrсну u snažne značajeve i ljude vjere, a to bez trijeznih roditelja, skladnih brakova, uzornih obitelji jednostavno ne ide.

Stoga bismo željeli ovim skromnim istraživanjem istaknuti prave poželjne temelje u obitelji za odgoj u vjeri, ukazati na činjenično stanje poljuljanosti tih temelja u mnogim slučajevima uslijed alkoholizma u obiteljima. Predočiti ćemo i pokušaje liječenja tog bolesnog stanja i šanse koje pritom pruža oživljena vjera. Dakako, tražit ćemo i način kako da predusretnemo alkoholizam tamo gdje ga još nema, jer bolje je i lakše spriječiti nego liječiti.

TEMELJI ZA ODGOJ U VJERI

Kolikogod na ljudsku osobu utjecali mnogi društveni čimbenici, nezaobilazno i nenadoknadivo je ono što stječemo u obitelji. U to sam se i sam kao dušobrižnik i vjeroučitelj tijekom dugog vremena sve više uvjeravao i ujedno se oslobađao svojih teoretskih pretpostavki usvojenih za vrijeme studija. Pri nastojanju da pomognem u vjerskom odgoju predškolskoj i školskoj djeci i mladeži uvijek sam se iznova vraćao u njihove obitelji i istraživao ozračje u kojem su nikli i odrastali. Tu sam nalazio objašnjenje za svoje možebitne uspjehe i neuspjehe, iako nisam isključivao ni druge čimbenike koji su imali utjecaj na odgajanje, pa ni svoju osobu.

Uostalom, to će svaki djelatnik na njivi Gospodnjoj usred žive zajednice prije ili kasnije sam sebi i drugima priznati. O značenju obitelji govore sve više teoretičari. I oni koji se bave općenito odgojem mladog naraštaja, a posebno oni koji proučavaju značenje suvremene obitelji za odgoj u vjeri. Obitelj sama po sebi ima ili bi bar trebala imati silan emotivni naboj koji snažno osmišljuje vjerski život ukorijenjen u svakodnevicu. U takvom se ozračju kršćanske istine i načela upravo pretaču u članove obiteljske zajednice, posebno u djecu.¹

"Koliko trenutaka, bogatih vjerskom porukom, znaju ponuditi odgoju djece kućne okolnosti! To su nezamjenjivi trenuci, trenuci koji u sebi nose posebnu plansku

efikasnost, stoga što pokazuju podudaranje života s vjerom i uzvišene odgovore života na pitanja, nekad radosna a nekad i dramatična."² To je dragocjeni doprinos svakoj budućoj katehezi vjeroučitelja.

Nikad nećemo dovoljno uvjeriti roditelje kako su za budućnost njihove djece u svakom pogledu odlučujuće one prve godine života. U njima se gradi ljudska osobnost, značaj, čovjek vjere ili nevjere. "Prve godine ne odlučuju samo da li će čovjek uspostaviti temeljni odnos 'Bog i ja', te godine određuju i aspekt toga odnosa. Stoga su iskustvo o Bogu i predstavljanje Boga u djetinjstvu odlučujući."³

Gatti, u svom razlaganju o trima svojstvenim trenucima u ljudskom razvoju, posebno naglašava ono od rođenja do pete godine. Dijete je tada posve ovisno o religioznosti svojih roditelja. U ozračju svoje obitelji upija religiozne vrijednosti. Jednostavno ih usvaja u se u okviru afektivnih potreba za "osjećajem sigurnosti, zaštite, povjerenja, prihvaćanja, nasljedovanja". Gotovo se posve poistovjećuje s roditeljima. Bez takvoga roditeljskog posredništva "božanska stvarnost i djelotvornost ne ulaze same od sebe" u dječje iskustvo. To je vrijeme religiozne zasnove, neobično važno za daljnji razvitak u vjeri.⁴

Roditelji moraju svjesno omogućiti svojoj djeci da naslute Nekoga drugoga "koji ih preko njih prima, vodi, ispravlja, nagrađuje, brine se za njih, štiti ih, ljubi, čuva i usmjeruje prema rastu". Dakle obiteljsko ozračje mora djecu podsjećati na Boga i usmjeravati prema višim vrednotama. Na taj način Bog poprima u dječjem predočavanju sve osobnije crte.⁵

Stoga dobro primjećuje Duperray: "U obitelji je prenošenje vjere stvar zajed-

1. Usp. Gaetano Gatti, *Katehetska zadaća obitelji u suvremenoj Crkvi*, Zagreb, 1981, 35.
2. M. Peretti, *L'educazione religiosa nella famiglia*, u: AA. VV., *L'educazione religiosa in famiglia*, La Scuola, Brescia, 1975, 19.
3. M. Pfliegler, *Il giusto momento*, La scuola, Brescia, 1955, 45.
4. Usp. G. Gatti, cit. dj., 35.
5. Usp. G. Gatti, cit. dj., 37-38.

ničkog iskustva, a ne toliko jezika. Jasno je da postoji prostor i za riječ vjere, ali ta bi riječ bila uzaludna ako ne bi imala korijenje iskustva, ili ne bi bila riječ iskustva koje postaje jezik. Kada dođu točno određeni i raspoznatljivi trenuci, izraz i odgoj u vjeri će se nužno spojiti s iskustvom."⁶

Danas će mnogi ne samo praktičari nego i teoretičari priznati da je važnija zadaća roditelja od one učitelja. "Preko roditelja Krist može biti prisutan u djeci: roditelji su sredstvo po kojemu se moraju širiti utjelovljenje i otkupljenje. Prije nego susretu Krista u euharistiji, djeca ga moraju susresti u svojim roditeljima, njihovim riječima, njihovim očima, njihovu načinu života, oni su živo iskustvo unutarnje prisutnosti."⁷

Možemo s punim opravdanjem prihvatiti da je roditeljsko življenje vjere najčvršći temelj za vjerski stav njihove djece. Katehete koji govore djeci moraju tražiti nove putove usmjerene prema obitelji. Tu vjera niče, raste, razvija se. Tu se djeca aktivno uključuju u sakramente kršćanske inicijacije.⁸

Spomenutu prevažnu zadaću roditelja naglašava i Biblija⁹, a stalno je naučava i Crkva¹⁰. Kršćanski će supružnici postići ženidbeni sklad živeći svoju vjeru, prihvaćajući vjerske zahtjeve. Već je time njihova bračna zajednica trajna katehetska prigoda.¹¹ Veliko značenje za vjerski odgoj djece je zajedništvo s roditeljima u istoj kući, obiteljski stol, obiteljsko slavlje blagdana.¹²

Nezamislivo je istinsko obiteljsko kršćansko ozračje u kojem će djeca primiti sve neophodno za razvitak svoje vjere bez skladnog braka svojih roditelja. "Bračna kršćanska zajednica postaje neka vrst prozora kroz koji Bog pokazuje čovjeku panoramu povijesti spasenja, povlašteno mjesto susreta čovjeka s Bogom."¹³ Roditeljska se djelatnost ne može svesti na recepte i didaktička pomagala. Vjera je život koji roditelji svojom uzornošću prenose svojoj djeci.¹⁴

Sušтина roditeljske djelatnosti u odgoju djece nije u govoru, činjenju, nego u bivstvovanju, jer je u njihovom životnom stavu srž obiteljskog poticaja.¹⁵ "Ukoliko dvoje supružnika ne žive u potpunosti svoj

kršćanski brak, oni ne mogu evangelizirati svoju djecu, budući da im ne mogu dati ono što nisu u stanju ni jedno drugom pružiti. Uloga evangelizatora i roditelja, za supružnike, sastoji se u sposobnosti i volji da vlastitoj djeci daju Boga, ali ne kao 'oženjeni' ili 'što su oženjeni' nego kao kršćanski supružnici."¹⁶ Veliko je značenje njihove vlastite međusobne ljubavi za odgojnu uspješnost. Ona je temelj obiteljskog zajedništva. Od bračnih drugova, roditelja širi se na djecu.¹⁷

Kršćansko nas uvjerenje uči da svrha kršćanske obitelji nije samo rađati i odgajati djecu, nego svoju djecu usmjeravati da postanu djeca Božja. Tako pridonosi rastu tajanstvenog tijela. Za to ju je Krist posvetio sakramentom ženidbe. Time ona služi ne samo ljudskom društvu nego širenju kraljevstva Božjeg.¹⁸

Nije dovoljno da roditelji maloj djeci samo govore o Bogu nego je važan i način na koji to čine, što se očituje i u izrazu njihova lica te u cjelokupnome njihovom izvanjskom stavu.¹⁹ "Važno je da se spominjanje toga imena popratni izrazima radosti, divljenja, čuđenja - što se odražava iz boje glasa i s lica roditelja. Ti izrazi imaju ulogu pokusne provjere tajanstvene Božje prisutnosti, u koju dijete vjeruje pridružujući se osjećajima tate i mame."²⁰

Treba da roditelji odgajaju svoju djecu za ljubav, a to čine kada u njima razvijaju

6. G. Duperray, La communication de la foi dans la vie familiale, u: "Lumiere et Vie" br. 126(1976), 63.
7. A. Kriekemans, Pedagogia generale, La Scuola, Brescia, 1963, 135.
8. Usp. G. Gatti, cit. dj., 40.
9. Usp. cit. dj., 59, 62-63, 64.
10. Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II., Roma 1994.
11. Usp. G. Gatti, cit. dj., 100.
12. Usp. isto, 102-103.
13. Usp. isto, 104.
14. Usp. isto, 113.
15. Usp. isto, 114.
16. G. Pattaro, Colloqui con gli sposi, AVE, Roma, 1976, 87.
17. Usp. G. Gatti, cit. dj., 119.
18. Usp. isto, 133.
19. Usp. isto, 149.
20. Usp. isto, 153.

osjećaj darivanja, poštivanja, vedrog uzajamnog prihvaćanja te smisao za odricanje i žrtvu.²¹ Svojom zajedničkom molitvom "prednjače" i pokazuju svojoj djeci trajno bračno iskustvo dijaloga s Bogom. To se proširuje i na njihovu djecu.²² Tako obiteljski odgoj u vjeri nije nešto rubno, usputno, nego život same obitelji.²³

Valja naglasiti upravo očinsko ponašanje kao veoma značajno. "Očev stav je općenito govoreći odlučujući. Upravo taj stav određuje čvrstoću kršćanske vjere u djeci. Ako je istina da se mogu usvojiti prve istine na majčinim koljenima, isto je tako istina da će očevo ponašanje kasnije utisnuti u ta prva dječja vjerovanja bitnu i trajnu važnost."²⁴

Mnoštvo autora danas dokazuje odlučujuću važnost prvih godina djeteta za cjelokupnu njegovu osobnu izgradnju, kako u naravnom tako i u nadnaravnom pogledu.²⁵ "Više vrijedi jedan učitelj života, nego tisuću učitelja čitanja." Roditelji bi morali biti duboko svjesni "da su oni svojoj djeci najprije učitelji života, čovjeka i kršćanina dostojnog čovjeka".²⁶ Roditelji odgajaju svoju djecu u vjeri ne prvenstveno riječima nego svjedočenjem. "Djeca trebaju svjedoke, to jest odrasle kršćane u kojima se dogodilo, ili se događa, prožimanje vjere i života. To znači da vide kako se ta vjera pokazuje i živi u konkretnom životu."²⁷ U Deklaraciji o kršćanskom odgoju stoji: "Odgovajna uloga roditelja je takve važnosti da se teško može čim drugim zamijeniti. Na njima je da stvore takav obiteljski ambijent - prožet ljubavlju i odanošću prema Bogu i ljudima - koji će pogodovati punom i osobnom i društvenom razvoju djece."²⁸

ALKOHOLIZAM JE GORKA ČINJENICA U ŽUPSKIM ZAJEDNICAMA

Naši su drevni učitelji bogoslovlja vazda ponavljali: "Gratia supponit naturam." A kad se radi o vjeri, nadnaravnoj stvarnosti koju treba uvriježiti u mladi naraštaj i pomoći joj kao zasađenoj mladici da raste i razvija se, vrijedi napose spomenuto skolastičko načelo. Vjera nije samo ljudski čin, nego nadalasve Božji dar. Ali ipak ne na-

domješta redovito nužne preduvjete u ljudskoj naravi. Na temelju njih i uz suradnju čovjeka razvija se vjera koja dolazi od Boga i k njemu usmjeruje čovjeka.

Kad se alkoholizmom poremeti obiteljsko ozračje, narušavaju se temelji za solidan odgoj djece uopće, a posebno u vjerskom pogledu. Kao župnik i vjeroučitelj često sam razmišljao o tom problemu. Moje kateheze su u mnogoj djeci nailazile na slab odaziv upravo zbog alkoholizma u njihovoj obitelji, koji je poremetio njihove naravne predispozicije da prihvate navještaj spase-nja. Jer milost ne zamjenjuje naravne osnove, nego ih pretpostavlja. Bog svojom milošću ne djeluje redovito mimo dispozicija konkretnog čovjeka, iako ga stalno poziva na suradnju i pomaže liječiti njegove slabosti.

Bio sam župnikom u jednom slavonskom selu od 1975. do 1990. godine. Ta seoska župa brojila je oko 2000 stanovnika-vjernika. Među njima je bilo stotinjak alkoholičara, od kojih su 10% sačinjavale žene. Dakle, većinom su alkoholičari bili očevi obitelji. Župa je imala oko 400 obitelji. Prema tome je u svakoj četvrtoj obitelji prosječno bio jedan alkoholičar. To nekoga može zaprepastiti. Drugi će pomisliti da je to neko posebno "mokro" selo. No uvjeren sam da bi mnogi župnici potanjom analizom došli do sličnih ili još gorih posljedica u svojim župama širom domovine.

I bez posebnog proučavanja mogao sam lako pretpostaviti da alkoholizmom u župi nisu ugroženi samo pojedinci, nego i cijele

21. Usp. isto, 205.

22. Usp. isto, 213.

23. Usp. isto, 34.

24. Usp. isto, 33.

25. Usp. H. Schetelig, Odlučujuće su prve godine (život), Đakovo, 1990, i M. Leist, Prva iskustva o Bogu, Đakovo, 1986.

26. M. Pinjuh, Lik katehete i roditelja danas i njihova suradnja u cjelovitom odgoju vjeroučenika, u: Odgoj i predanje vjere, Zagreb, 1988, 142.

27. M. Šimunović, Roditelji - pratioci i sudionici na putu vjermičkog odgoja djece, u: Odgoj i predanje vjere, Zagreb, 1988, 255.

28. M. Pinjuh, cit. dj., 143-144.

obitelji u kojima se oni nalaze. To znači da su u župi zbog alkoholizma trpjele uz alkoholičare prosječno još četiri osobe. Dakle, u župi mi je četvrtina vjernika bila više ili manje pogođena nedaćama alkoholizma. Posebno me na razmišljanje i djelovanje potaknuo jedan događaj u selu. Umro je otac brojne maloljetne djece, koji je bio alkoholičar. Pratio sam pokojnika zajedno s njegovom obitelji i drugim seljanima do groblja. Djeca su zajedno sa svojom majkom išla za lijesom. I ni jedno od te djece nije suze pustilo, zaplakalo za svojim ocem. Možemo li se uživjeti u "odrvjenelost" afektivnog života te djece prouzročene alkoholizmom oca? Očevi postupci u alkoholiziranom stanju izazvali su u djeci tolike stresove, bezosjećajnost prema vlastitom ocu ili bolje reći odvratnost prema osobi koju su trebala najviše voljeti. Ta poremećenost njihova afektivnog života imala ih je pratiti i u njihovoj odraslosti. Sve sam to mogao iskustveno na razne načine pratiti. Pita sam se kako da toj i takvoj djeci u katehezi govorim o dobrom Ocu na nebu, kad ona ne mogu poći od svoga vlastitog iskustva o dobrom ocu u obitelji.

Eto, navedene činjenice su me jednostavno potaknule da se svojski pozabavim proučavanjem alkoholizma i pokušajima liječenja, ne samo radi samih ovisnika nego još više radi članova obitelji koji s njima žive. Liječiti alkoholizam u obitelji znači pomagati ostvarivanju naravnih preduvjeta za solidan ljudski odgoj, a time i za odgoj u vjeri.

Posavjetovao sam se u vezi s tim s prof. dr. Vladimirom Hudolinom, našim najvećim stručnjakom za liječenje bolesti ovisnosti. Pozvao me je da pohađam šestomjesečnu školu za alkoholizam i druge ovisnosti u Zagrebu. Ubrzo sam se upisao i pohađao predavanja zajedno s još dvadesetak polaznika različitih zanimanja. Mogao sam mnogo čuti i naučiti od predavača raznih struka, koji su svaki sa svog stajališta govorili o suštini bolesti ovisnosti, o prevenciji i liječenju. Nakon položenih svih zadanih ispita primio sam diplomu "terapeuta ovisnika".

U svojoj sam župi ubrzo osnovao klub liječenih alkoholičara, ne dakako bez poteš-

koća od strane općinske vlasti, koja je onda zazorno gledala na svaku župnikovu aktivnost izvan crkve. No kako se nitko drugi nije tim poslom rado bavio, a i sami su bili svjesni tog velikog problema, dozvolili su mi. Tako je započeo moj rad s alkoholičarima - ovisnika o drogama u selu onda još nije bilo - i trajao je za sve vrijeme moga župnikovanja u toj župi.

Prije nego započnem razlagati liječenje alkoholičara i njihovih obitelji uz pomoć grupnih sastanaka u Klubu, valja da nešto kažem o samom alkoholizmu kao ovisnosti kako to donosi suvremena literatura. Time ćemo nadopuniti i produbiti poimanje alkoholizma na temelju svog manje-više površnog susreta s problematikom te ovisnosti. U istraživanju alkoholizma najviše su se u nas istakli prof. dr. Vladimir Hudolin i dr. Branko Lang u Zagrebu, a u Slovenaca dr. Janez Rugelj, neuropsihijatar u Ljubljani.²⁹

Alkoholizam kao bolest ovisnosti nastaje uslijed dugotrajnog, prekomjernog pijenja alkoholnog pića, tako da osoba postane o tom sredstvu fizički ili psihički ovisna. Ako prestane uzimati alkohol, nastupa u nj tzv. abstinencijalna kriza. To je tjera da ponovo pije. Karakteristično je za svakog alkoholičara da se, kad počne piti, ne može kontrolirati. Uslijed takvog pijenja nastaju u alkoholičara teške posljedice u fizičkom, psihičkom i socijalnom pogledu.³⁰

Koji su uzroci alkoholizma? Zašto netko postane ovisnik, a drugi se ustrajno kontrolira i cijelog života pije pomalo. Stručnjaci navode različita mišljenja. Neki misle da je navezanost na piće hereditarnog porijekla, drugi da proistječe iz psihosomatske konstitucije osobe, treći vide povod u životnom zanimanju, a četvrti u raznim psi-

29. Dr. Vladimir Hudolin je napisao više studija s područja alkoholizma: "Bolesti ovisnosti", "Alkoholizam", "Obiteljsko liječenje", "Rječnik alkoholizma i drugih ovisnosti", "Alkoholizam mladih", "Alkoholizam - stil života alkoholičara", a dr. Branko Lang je napisao: "Terapijska zajednica alkoholičara" i brojne članke. Dr. Janez Rugelj napisao je: "Dolga pot".

30. V. Hudolin, *Obiteljsko liječenje*, Zagreb, 1986.

hičkim krizama itd. Jedan od čestih razloga u današnje vrijeme je dakako i osjećaj praznine, besmisla koji ljudi žele utažiti alkoholom ili drogom.³¹

Alkoholizam je veoma proširen u zapadnom svijetu. Prema svjetskim statistikama nalazi se na trećem mjestu prema broju oboljelih, odmah poslije srčanih i koronarnih bolesti te duševnih i živčanih poremećaja. U našoj domovini 15% odraslih muškaraca jesu alkoholičari, a drugih 15% jesu prekomjerni potrošači alkohola, te će se ubrzo i oni svrstati u alkoholičare. U nas je dakako omjer muškaraca alkoholičara daleko veći od žena alkoholičara, a u Americi je već 1 naprama 1. Što je društvo više emancipirano, i broj žena alkoholičara je veći. Time se obiteljski i socijalni problemi još uvećavaju. Jer veća je nesreća u obitelji majka alkoholičarka nego otac alkoholičar. A i liječiti ženu ovisnicu teže je nego liječiti muškarca ovisnika.³²

SVOJSTVENE POTEŠKOĆE U OBITELJI IZAZVANE ALKOHOLIZMOM

Alkoholizam susrećemo gdjekad već u mladih bračnih parova. Poneka se djevojka udala za momka alkoholičara, ni ne sluteći da je to kronična bolest koja se teško liječi i opasno narušava temelje skladna braka, a kasnije cjelokupnoga obiteljskog života. U polovici svih nestabilnih brakova u nas teškoće proizlaze iz alkoholizma jednog od bračnih drugova. Djeca takvih supružnika često pokazuju razne poremećaje ponašanja i slab napredak u školi. Proučavanjem u Hrvatskoj došlo se do saznanja da se 50-80% alkoholičara regrutira upravo iz takvih obitelji.³³

Znanstvenici na području alkoholizma izvješćuju o teškim posljedicama zbog te ovisnosti u bračnom životu. Alkoholizam silno remeti, a često i uništava skladan bračni život. Janez Rugelj, neuropsihijatar iz Ljubljane, vršio je u tom pogledu brojna istraživanja. Anketirao je 342 alkoholičara i utvrdio sljedeće: 70% ih ima smetnje potencije, 94% njihovih supruga je frigidno. I kad se muž počne liječiti i ostavi alkohol, treba dugo vremena dok se stanje u braku nor-

malizira. 82% žena doživjelo je orgazam tek 8 mjeseci nakon prestanka pijenja svoga muža. Tek kad suprug prestane piti i njih se dvoje ponovo zaljube jedno u drugo, normaliziraju se bračni odnosi. O tome mnogo i drastično piše poznati naš neuropsihijatar dr. Pavao Brajša u svojoj knjizi "Sreća ili nesreća udvoje".³⁴

Slično pokazuje i istraživanje dr. Nikole Mandića, neuropsihijatra iz Osijeka. Ispitao je 50 supruga liječenih alkoholičara koji ne piju već jednu i više godina. Prema svjedočanstvu tih žena još uvijek se pokazuju nesređeni bračni odnosi. 34% njihovih muževa inzistira na seksualnim odnosima bez prikladne emocionalne pripreve. 10% ih se vlada pri odnošajima sadistički ili mazohistički. 32% ima smetnje potencije, a 20% ih nema interesa za seksualne odnose. Prema tome istraživanju samo dva para od spomenutih pedeset, prema svjedočenju žena imaju skladne odnose, premda muževi apstiniraju već godinu i više dana.³⁵

Vidović i Galoić na temelju svoga istraživanja tvrde da supruge alkoholičara "kao glavni uzrok seksualnog nezadovoljstva navode promjene u osjećajima prema uvijek pijanom partneru, njegov nedostatak obzira, lascivnost i grubost u trenutku intimnosti, atmosferu napetosti, koja je nadjačala ranije tople ljubavne odnose". U svome višegodišnjem liječenju alkoholičara zapazili su "da je seksualni život alkoholičara uvjetovan nepovoljnim djelovanjem alkoholnih pića, kako na funkciju spolnih organa, tako i na psihu alkoholičara i njegove odnose prema partneru. Dobiveni re-

31. Usp. V. Hudolin, Bolesti ovisnosti, Zagreb, 1977, 43-48.

32. Usp. V. Hudolin, Alkoholizam, Zagreb, 1979, 21-32.

33. Usp. V. Hudolin, Bolesti ovisnosti, Zagreb, 1977, 30. i V. Hudolin, Obiteljsko liječenje, Zagreb, 1986, 79.

34. P. Brajša, Sreća ili nesreća u dvoje, Varaždin, 1984, 111-114. J. Rugelj, Osnovna iskustva o liječenju smetnja potencije alkoholičara i frigidnosti njihovih žena u dispanzerskim grupama, u: Al-klub, 1980, br. 4-5, 24.

35. N. Mandić, Bračni i obiteljski život mjerilo uspješnosti rehabilitacije alkoholičara, u: Al-klub, 1980, br. 4-5, 3-4.

zultati potvrđuju da u seksualnom životu alkoholičara ima maladaptacija, koje se nepovoljno odražavaju na proces resocijalizacije alkoholičara. Liječenje tih poremećaja važan je dio multidimenzionalnog pristupa rehabilitaciji alkoholičara.³⁶

Uslijed alkoholizma jednog od bračnih drugova nastaju i teški poremećaji cijeloga obiteljskog života. U nas su ti alkoholičari većinom očevi obitelji, a stanje je još gore ako se radi o majci ovisnici o alkoholu. "Alkoholičar svojim promjenjenim ponašanjem (ne samo u pijanom stanju) bitno remeti osjećajne odnose u obitelji. Budući da se sve više udaljuje od obiteljskih problema (koji ga više ne interesiraju, što više smetaju ga), žena preuzima glavnu ulogu u očuvanju obitelji, u brizi za obitelj, a jedan dio tih funkcija preuzimaju i djeca. Djeca više nemaju složnu, stabilnu i osjećajno povezanu sliku majke i oca, već je ta slika razjedinjena. Roditelji ih vuku svako na svoju stranu, ogovaranjem onoga drugoga. Djeca prisustvuju teškim svađama i tučnjavama, stalno se nalaze u žarištu napetih odnosa, pa nije ni čudo što više vole živjeti negdje drugdje (ponekad na cesti), a ne kod kuće. Zbog toga dolazi do raznih duševnih poremećaja djece, odgojne zapuštenosti i slabijeg učenja. Jedan dio budućih alkoholičara sigurno se registrira iz obitelji alkoholičara zbog odgojnih problema a ne nasljeđa, kao što to neki misle. 60-70% alkoholičara na liječenju imalo je očeve ili majke alkoholičare. Supruga alkoholičara, osim što preuzima glavnu ulogu u obitelji, stalno je pod pritiskom problema (i financijske naravi i u održavanju osnovne egzistencije obitelji), u osjećajnim krizama, a konačno trpi i fizičke napadaje." Slično tome razlažu i drugi istraživači.³⁷

Dr. Vladimir Hudolin naglašava poremećaje kod djece u obiteljima alkoholičara. Oni se očituju "u emocionalnom, odgojnom i materijalnom smislu". Čest poremećaj djece u obitelji alkoholičara "možemo nazvati manipulativnim ponašanjem. Djeca, naime, nauče razne manipulacije i koriste se njima da bi ostvarila svoje ciljeve. Takav se poremećaj osobito uočava kad jedan od roditelja započne apstinirati. Prema apsti-

nenciji su djeca općenito ambivalentna. S jedne strane, zadovoljna su što u kući postoji veći mir i roditeljska povezanost, a s druge strane, takvo im stanje ne odgovara jer roditelji traže više reda i discipline. Neka djeca poručuju roditeljima da su bili bolji kada su pili, a nekad priželjkuju da se roditelj vrati piću, jer su tada slobodnija u manipulacijama". Dakle, potrebno je posebno bavljenje djecom u takvim obiteljima.³⁸

Zbog alkoholizma u obiteljima često dolazi do veoma teških i dramatičnih slučajeva. Evo jednog iskaza supruge alkoholo-

36. V. Hudolin, *Bolesti ovisnosti*, Zagreb, 1977, 31. V. Vidoić i B. Galoić, *Neka obilježja seksualnog života alkoholičara*, u: *AI-klub*, 1980, br. 4-5, 21-23.
37. Usp. B. Đukanović i V. Milosavčević, *Izvori spoljne pomoći porodici alkoholičara u toku bračno-porodične krize*, u: *AI-klub* 1980, br. 4-5, 5-7. B. Lang, *O ovisnostima u eter*, u: *AI-klub* 1980, br. 4-5, 8, 1-3. V. Hudolin upozorava na teške posljedice alkoholizma u žena: "Alkoholizam žene je daleko opasniji za stabilnost obitelji, nego alkoholizam muža. Zbog alkoholizma žene brže dolazi do raspada obitelji. Broj žena alkoholičara u posljednje je vrijeme u naglom porastu. U skupini alkoholičara koji se liječe u Hrvatskoj, na 7-8 alkoholičara-muškaraca dolazi jedna žena alkoholičarka. To je još uvijek manji relativni broj žena nego u mnogim drugim zemljama. Zabrinjava podatak da se relativni broj žena alkoholičara posljednjih godina postepeno povećava." (*Bolesti ovisnosti*, 31).
38. Usp. V. Hudolin, *Obiteljsko liječenje*, Zagreb, 1986, 80. V. Hudolin, *Bolesti ovisnosti*, Zagreb, 1977, 31: "Alkoholizam se odražava na članove obitelji alkoholičara, kao i na članove njegove radne okoline. Alkoholizam roditelja posebna je opasnost za odgoj djece. Kad jednom dođe do alkoholizma jednog člana obitelji, javlja se poremećaj, koji traži pomoć i liječenje i ostalih članova." Usp. V. Hudolin, *Bolesti ovisnosti*, Zagreb, 1977, 71. Ako je trudna žena alkoholičarka, veoma škodi svome djetetu. Tijekom trudnoće "ako majka pije, dijete dobiva njenom krvlju određenu količinu alkohola u svoj krvotok. Kako u to vrijeme fetus još nije tako razvijen da bi mogao brzo razgrađivati alkohol, dolazi do visoke alkoholemije fetusa (i do deset puta više koncentracije alkohola u krvi fetusa nego u krvi majke). Takvo stanje izaziva tzv. alkoholne embriopatije ili fetopatije, a može se javiti i sindrom odluke delirantne naravi u novorođenčeta neposredno nakon porođaja. Prema tome, dijete već u prenatalnoj dobi sudjeluje u obiteljskoj igri alkoholičara, pa je razumljivo i prihvatljivo da sudjeluje i u obiteljskom terapijskom postupku." (V. Hudolin, *Obiteljsko liječenje*, Zagreb, 1986, 52).

ličara što ga u svojoj knjizi donosi dr. Pavao Brajša: "Kuda, recimo, u jedan sat noću pred pijanim i suludim mužem? Ako se obratim miliciji, dobivam odgovor: 'Drugarice, nemamo se pravo miješati u vaš brak!' A ja njima: 'Ali, molim vas, on prijeti da će nas pobiti, ima i nož!' A oni mi odgovaraju: 'Ali, drugarice, on još nije ništa učinio!' A znamo, kad se dogodi, sve je kasno. Obično sve završava kaznom suca za prekršaje za narušavanje javnog reda i mira, i to za oboje. To se zove zaštita slabijega. Veoma slično, a još jasnije, sve se odvija i kod socijalnog radnika. A moralo bi se ipak nešto učiniti, npr. obavezno liječenje alkoholičara, ili neko prihvatilište, barem u noćnim satima za one koji se nađu na ulici."³⁹

Takve i slične slučajeve malo tko od nas nije doživio u svom djelokrugu. Lako možemo pretpostaviti bez neke dublje stručne analize kako to ozračje djeluje na djecu. Koliko ih takvo ozračje upravo onesposobljuje da prime i prihvate ono što im želimo predati katehezama. Ako djeci želimo istinski pomoći, moramo se potruditi da joj ostvarimo skladno obiteljsko ozračje.

LIJEČENJE ALKOHOLIZMA

Predodžbe o alkoholizmu nisu ni izdaleka zadovoljavajuće kod prosječnog čovjeka. Alkoholizam se promatra više kao neka moralna devijacija nego bolest ovisnosti. U Beogradu su stručnjaci načinili anketu sa stotinu obitelji u kojima su muževi alkoholičari. Došlo se do sljedećih saznanja: Žene suočene sa stalnim teškoćama zbog pijenja svojih muževa zatražile su pomoć izvan svojih obitelji. Nisu imale jasnu predodžbu o alkoholizmu kao bolesti, nego su to više smatrale moralnim porokom. Kad su stupale u brak, već je dvije trećine njihovih zaručnika prekomjerno pilo, tako da su ti već u prvim godinama braka postali alkoholičarima i izazvali krizu u braku.

U tim nevoljama žene ne traže prvenstveno pomoć za liječenje alkoholizma nego za održanje obitelji, koja samo što se ne raspadne. Traže pomoć i za sebe jer su stalno izložene teškome fizičkom nasilju. Supruge su većinom uvjerenе da se muž

može sam oduprijeti navici pijenja. Tuže se rođacima i prijateljima u uvjerenju da oni mogu više utjecati na njihova muža nego one same. Štoviše, žene često prikrivaju mnoge teške stvari da ne bi bile kažnjene od muževa.⁴⁰ Tako se samo odugovlači s liječenjem koje mora započeti apstinencijom alkoholičara.

Liječenje alkoholičara ne smije se provoditi nikako izdvojeno od njegove obitelji. "Alkoholizam u braku treba promatrati kao bračni, odnosni, zajednički, a ne kao izolirani problem pojedinog bračnog partnera. To neće riješiti ni milicija, ni socijalni radnik, ni prihvatilište. To uopće neće riješiti netko treći. To mogu rješavati samo bračni partneri uz eventualnu pomoć nekog trećeg (stručnjaka), ali ne preko trećeg i aktivnošću samo trećeg."⁴¹

Iz svoga vlastitog iskustva u radu s alkoholičarima mogu potvrditi, a to će potvrditi i drugi s toga područja, da ni jedan alkoholičar ne ide sam, dragovoljno na liječenje, bez ikakve prisile. Od svih alkoholičara u našoj domovini tek 1% ide godišnje na liječenje. I taj 1% ne ide dragovoljno, nego je prisiljen od nekoga ili nečega. Tko ga može prisiliti? Najčešće supruga. Odlučno stavi preda nj zahtjev: ili liječenje ili rastava. Kasnije joj je muž koji se uputio na liječenje zahvalan zbog njezine odlučnosti. Gdje kad prisilu vrši radna organizacija: ili liječenje ili otkaz. A ponekad i teško zdravstveno stanje. Liječnik ga pritom ozbiljno opomene: Ne prestaneš li odmah piti, gotovo je s tobom za nekoliko dana. Nekad alkoholičar padne s bicikla i ozlijeđen odluči da više neće piti. Nekoga opet na liječenje potakne policija time što mu zaprijeti oduzeti vozačku dozvolu ako ne prestane piti. Sve su to određene prisile da alkoholičar krene na liječenje.

Dakako, prva stvar u liječenju alkoholičara jest prestanak pijenja. Apstinenciju može započeti kod kuće ili u bolnici. Re-

39. Usp. P. Brajša, *Sreća ili nesreća u dvoje*, Varaždin, 1984, 111.

40. Usp. B. Đukanović i V. Milosavčević, cit. dj., u: *Al-klub*, 1980, br. 4-5, 5-7.

41. P. Brajša, cit. dj., 112.

dovito mu dobro dolazi pomoć liječnika, u ambulanti ili u klinici. Obično su mu teški prvi dani apstinencije. Osjeća apstinencijalnu krizu. Sve ga goni da ponovo pije te umiri svoju težnju za alkoholom. Stoga će mu pritom dobro doći vitamini iz grupe B i sredstva za umirenje i spavanje. Nakon prebrođene apstinencijalne krize od kojih desetak dana lakše će se odupirati pijenju. Ali cijelog života će se morati boriti da ne bi ponovo započeo piti. Jer on se do svršetka života ne može toliko izliječiti da bi mogao samo pomalo piti. Ako počne, vratit će se na staro. Neće se moći kontrolirati. Susreo sam neke koji su apstinirali čak dvadeset godina i ponovo počeli uzimati alkohol, dakako mislili su pomalo, ali vratili su se na svoje bivše stanje opijanja.

Svrha liječenja alkoholičara nije ni izdaleka postignuta time što on ne pije. Predstoji dugi, mukotrpan psihoterapeutski postupak koji ima pomoći oboljelom da normalizira svoje ponašanje, da se rehabilitira u braku, obitelji i uopće u društvu. U socioterapiju se mora aktivno uključiti on, njegova obitelj i druge osobe. Nekad se alkoholičara izdvajalo iz njegove sredine i pokušavalo izliječiti samoga. Takav način danas gotovo svi stručnjaci i u nas i u svijetu smatraju nedostatnim.

Najnovija istraživanja na području liječenja alkoholizma pružaju nezaobilazna saznanja. Dr. Branko Lang i Jadranka Juraj kažu da se od individualnog koncepta psihoterapije (Freud) te grupne psihoterapije (Moren) došlo do obiteljske terapije. Obitelj je sustav emocionalnih relacija. Stoga se i liječenje alkoholizma mora provoditi unutar obitelji, kako to naglašavaju Hudolin, Brajša, Rugelj, Lang i drugi.

Naime, "u obiteljskom liječenju alkoholičara polazimo od poimanja da kad je riječ o alkoholizmu jednog člana obitelji, nema takozvanog označenog bolesnika i takozvane njegove žrtve, nego je alkoholizam zajednički problem ukupne obiteljske grupe, kako u uzročnom tako i u posljedičnom smislu... Prema tome, obiteljska je terapija aktivan terapijski zahvat u cjelokupni obiteljski sustav, u prisutnosti različitog broja članova obitelji, ako u radu s njima

terapeut ima pred očima obiteljski sustav, a ne individualne članove obitelji."⁴²

Hudolin razlaže znalački i opširno obiteljsko liječenje alkoholizma i pritom naglašava važnost da se u taj postupak uključe i djeca ne čekajući da ona odrastu nego da od malena napreduju u stjecanju pozitivnih obiteljskih iskustava. Inače će u život ponijeti "krnja iskustva o emocionalnom funkcioniranju obitelji i o ulogama pojedinih njenih članova, pa nije čudo da se alkoholizam prenosi u novu generaciju, a uz alkoholizam i drugi poremećaji obiteljskog ponašanja".⁴³

Postoje, kako to obrazlažu Branko Lang i Jadranka Juraj, pasivne i aktivne obitelji. Pasivne obitelji jednostavno ne žele ni riječima ni emocionalno sudjelovati u liječenju. Prepuštaju svoga člana samom sebi ili Klubu. U takvim se obiteljima član obično vraća, prije ili kasnije, svom starom stanju. Takve obitelji ne žele shvatiti da svi članovi moraju mijenjati svoje ponašanje i svi se obnoviti. Aktivne obitelji sudjeluju u liječenju svim svojim raspoloživim silama i mogućnostima, spremno mijenjaju svoje ponašanje i pružaju svesrdnu pomoć i podršku svom članu koji je počeo apstinirati.

42. B. Lang i Jadranka Juraj, Evaluacija uspješnosti obiteljskog liječenja alkoholičara, u: AI-klub, 1987, br. 9-10, 3. V. Hudolin, Bolesti ovisnosti, Zagreb, 1977, 3: "Alkoholizam je dugotrajna kronična bolest pa obiteljski poremećaji, koje s vremenom izaziva, dovode do raspada obiteljske skupine ili do psihičkih poremećaja u ostalih članova obitelji. U jednom i u drugom slučaju treba računati, da su u momentu kad alkoholičar dolazi na liječenje i članovi njegove uže obiteljske skupine, bar indirektno, toliko pogođeni alkoholizmom, da i njima treba pružiti pomoć, a u velikom broju slučajeva i sustavno liječenje." Usp. V. Hudolin, Obiteljsko liječenje, Zagreb, 1986, 11.

43. Usp. V. Hudolin, cit. dj., 51. Usp. V. Hudolin, cit. dj., 103: "Obiteljsko liječenje je terapijski postupak s cijelom obitelji i u cijeloj obiteljskoj skupini, usmjeren ne samo na obiteljski sustav, već i na ostale sustave u kojima se nalaze članovi obitelji, vrlo često i na sekundarnu obitelj i sekundarne grupe. Cilj je te terapije analiziranje interakcija, odnosa, komunikacija, pravila i uloga u njima te poticanje promjena međusobnih odnosa i ponašanja." Usp. V. Hudolin, cit. dj., 9.

Branko Lang i Jadranka Juraj navode temeljne elemente obiteljskog liječenja alkoholičara:

1. Svi sudionici obiteljske terapije trebaju emocionalno i kognitivno shvatiti da su sudjelovali u stvaranju alkoholizma.
2. Potrebno je analizirati koji su to bili čimbenici što su doveli do obiteljskog alkoholizma.
3. Treba omogućiti verbalizaciju svih uzročnih preokupacija, osloboditi se svih neizrečenih riječi, uzročnih osjećaja, agresije itd. Treba omogućiti tzv. produktivnu svađu, za razliku od neproduktivne svađe za vrijeme alkoholizma.
4. Valja uočiti promjenu ponašanja svih participanata alkoholizma.
5. Treba steći uvid u ukupne međusobne (emocionalne i intelektualne), kao i u stavove o nekim zajedničkim problemima. Potreban je uvid u stvarne odnose u obitelji.⁴⁴

Dr. Vladimir Hudolin u svojoj značajnoj knjizi "Obiteljsko liječenje" donosi svoja dragocjena saznanja za unapređenje liječenja alkoholizma u nas i u svijetu. U njoj on uvjerenost tvrdi: "Ni najbolja bolnica, ni najbolja ustanova, niti uz najveće napore osoblja, ne može potpuno zamijeniti utjecaj realnog života na ponašanje. Bolnica je uvijek umjetna tvorevina, koja služi kao posljednji izlaz, ako se na drugi način, zbog bilo kojeg razloga, ne može organizirati liječenje."⁴⁵

Nadalje on kaže: "Obiteljska terapija namijenjena je svim članovima obiteljskog sustava, a usporedo omogućava svakom članu u sustavu individualizaciju, maturaciju i stvaranje niza novih karakteristika, drugim riječima, omogućava mijenjanje i napredovanje. Zbog svoje uske povezanosti s društvom u cjelini, mora se provoditi u uvjetima koji su najbliži stvarnosti, dakle ondje gdje određena obitelj živi i radi."⁴⁶

Hudolin vidi tri stupnja u obiteljskom liječenju alkoholizma. Početnim stupnjem naziva polazak alkoholičara na liječenje i prihvaćanje apstinencije. Članovi obitelji moraju shvatiti bar toliko da su svi ugroženi i da trebaju podržati svoga člana u apstinenciji. Drugi stupanj nastaje nakon početnog

poboljšanja kod ovisnika te kad ostali članovi obitelji prihvate redoviti terapijski postupak i obiteljsko poimanje bolesti. Tu dolazi do preuzimanja svojih vlastitih uloga u obitelji. U trećem stupnju članovi obitelji traže nov način života koji će im čak omogućiti da postanu model ponašanja i poistovjećanja za ostale obitelji s kojima se nalaze u "postupku".⁴⁷ Svemu tomu će doprinijeti i aktivno sudjelovanje obitelji u Klubu liječenih alkoholičara, o čemu mnogo svjedoči i knjiga "Postoji novo rođenje, mi smo ga doživjeli", koja zapravo sadrži autentične ispovijesti dugogodišnjih apstinena.⁴⁸

Razumljivo je da će se liječeni alkoholičari i članovi njihovih obitelji susretati s raznim teškoćama u svom liječenju i rehabilitaciji: nepovjerenje, predbacivanje prošlosti, strah pred recidivom, nesređeni odnosi. Djeca će osjećati otuđenost, nepovjerenje, osudu, indiferentnost i slično. To će se povremeno mijenjati nabolje.⁴⁹

Na temelju ankete među 30 liječenih alkoholičara i njihovih supruga Makarović je istraživao stanja u obiteljima prije i poslije liječenja. Prije liječenja imali su muž i žena neke somatske teškoće koje su nestale nekoliko mjeseci nakon liječenja. Prije liječenja kod alkoholičara je očito gubljenje volje za rad, život; kod žene živčanost, plačljivost, razočaranost i otuđenost. U vrijeme liječenja dolazi do sve skladnijih odnosa i općeg poboljšanja. Po prvi put priznaju jedno drugome moralne kvalitete. Odnos prema djeci je sve čvršći i iskreniji.⁵⁰

Znak uspješnosti liječenja alkoholizma i rehabilitacije narušenog stanja u svih članova obitelji jesu skladan bračni i sve uzorniji

44. B. Lang i J. Juraj, cit. dj., 3-4.

45. V. Hudolin, cit. dj., 60.

46. Cit. dj., 62, 19, 23, 29.

47. Cit. dj., 64-65.

48. Ivan Zirdum, *Postoji novo rođenje - mi smo ga doživjeli*, Đakovo, 1985.

49. J. Vrh-Jermenčić i J. Rugelj, *Analiza poteškoća s kojima se susreću liječeni alkoholičari u raznim fazama rehabilitacije*, u: *AI-klub*, 1980, br. 4-5, 1-2.

50. Usp. M. Makarović, *Komparativna analiza psihosocijalne situacije alkoholičara i njihovih žena prije liječenja i u vrijeme liječenja*, u: *AI-klub*, 1980, br. 4-5, 1-2.

obiteljski život. To je upravo temelj za napredovanje u budućnosti. Samo tako moći će se ustrajati u životu bez opijanja, jer ih sve ispunja nešto dublje, snažnije i istinski vrednije.

LIJEČENJE OŽIVLJENOM VJEROM

Još prije domovinskog rata održan je u Opatiji međunarodni kongres s temom: "Prevenција alkoholizma i drugih ovisnosti". Posljednjeg dana toga skupa nastupili su predavači koji su u svojim izlaganjima polazili od biblijskih i vjernih temelja u borbi protiv sve učestalijih bolesti ovisnosti od kojih posebno trpi zapadni razvijeni svijet. Moje predavanje je bilo: "Vjera u Isusa Krista i prevenција bolesti ovisnosti". Pošao sam od svoga iskustva u radu s alkoholičarima. Prihvatio sam sva spomenuta iznašuća u vezi s liječenjem i rehabilitacijom ovisnika. No ustvrdio sam tada, a to ponavljam i sada, da u svemu tomu može najviše pomoći oživljena (ne bilo kakva tradicionalna) vjera u Krista Osloboditelja i Spasitelja čovjeka. Nema pouzdanog liječenja i rehabilitacije bez korjenitog obraćenja, sučeljavanja sa živim Kristom u kojemu je snaga za liječenje i istinski napredak.

Spominjali smo teorije koje pokušavaju objasniti uzrok alkoholizma u alkoholičara. No jedan od sve učestalijih razloga krije se u nutrini suvremena čovjeka. Uočava ga i dr. Vladimir Hudolin. "Djelovanje, koje bi se moglo nazvati bijegom od stvarnosti, bijegom od problema, nastojanje da se smogne hrabrost živjeti u sadašnjosti, glavni je motiv zbog kojega mnogi ljudi piju."⁵¹ Čovjek naviknut na alkohol kao sredstvo za užitek i rasterećenje, teško ga se odriče. Neki čak kažu da je alkoholizam samo simptom nekoga drugog primarnog poremećaja, a ne bolest. Lako možemo pretpostaviti da je taj simptom negdje u nutrini čovjeka.

Sve učestaliji motiv za opijanje i drogiranje u modernom svijetu jest pomanjkanje smisla života, o čemu mnogo svjedoči poznati psiholog Viktor Frankl. U svojoj knjizi "Zašto se niste ubili?" kaže: "Ako neurotičara učinimo svjesnim njegovih za-

dataka, njegovog životnog smisla, mnogo ćemo doprinijeti svladavanju njegove neuroze... Nastojanje da se u životu pronade smisao jest primarna motivacijska snaga u čovjeku... Prema statističkim ispitivanjima 7948 studenata na sveučilištu Johna Hapikinsa njih 78% je odgovorilo da im je najvažnije naći cilj i smisao života."⁵²

U svojoj knjizi "Bog podsvijesti" Frankl govori o tzv. egzistencijalnom vakuumu, o čovjekovoj praznini koja se nažalost nastoji ispuniti alkoholom, drogom, kriminalitetom i sličnim.⁵³ U istoj knjizi navodi rezultate jednog istraživanja koje je pokazalo da je u 90% slučajeva kroničnog alkoholizma uzrok bio jaki osjećaj besmislenosti života.⁵⁴ Ako čovjek nije spoznao nikakav smisao života radi kojega bi se odricao, prihvatio trpljenje, pridonosio žrtve pa i žrtvovao život, tada on za život ne mari kako mu god on izvana bio sjajan pa će ga - u nekim okolnostima - jednostavno odbaciti, unatoč svemu blagostanju i izobilju. Jer društvo blagostanja praktički namiruje sve čovjekove potrebe... dapače, potrošačko društvo stvara u njemu i nove potrebe - no jednu potrebu ono ne zadovoljava: čovjekovu potrebu, tj. njegovu volju za smislom. U današnjim društvenim uvjetima stoga je frustriran!⁵⁵

Nadalje Frankl uvjerava: "Pouka koju sam ponio iz Auschwitzta i Dachaua jest da su, naime, najsposobniji da prežive - čak i u onim rubnim situacijama - bili oni koji su bili usmjereni na budućnost, na nešto što ih čeka ili na nekoga tko ih očekuje." I mnogi su psihijatri kasnije to isto potvrdili. Ako život uopće ima smisla, onda ima smisla i patnja, bolest i smrt... Bez smisla je teško živjeti i boriti se i ne podleći. Gdje ćemo naći konačni odgovor o smislu života? Albert Einstein odgovara: "Naći odgovor na pitanje o smislu života - znači biti religiozan."⁵⁶

51. V. Hudolin, *Bolesti ovisnosti*, Zagreb, 1977, 46.

52. V. Frankl, *Zašto se niste ubili?* Zagreb, 1982, 88.

53. V. Frankl, *Bog podsvijesti*, Zagreb, 1985, 76.

54. Cit. dj., 77.

55. Cit. dj., 83.

56. Cit. dj., 92.

Posljednjih stotinjak godina silno je uznapredovala medicinska znanost zahvaljujući općem znanstvenom napretku i neprestanom usavršavanju tehnologije. Velike su se nade polagale u taj napredak. Medicina i čini mnogo u održavanju ljudskog zdravlja i produžetku života. Međutim, uporedo s napretkom medicine javljaju se i novi zdravstveni problemi. Čovjek pomalo upada u stanoviti pesimizam kad na sebi iskusi nedostatnost svih medicinskih pomagala. Stoga se može s punim pravom, možda više nego ikad, potražiti pomoć za postizanje cjelovitog zdravlja u produbljanju i oživljavanju vjerskog života. To čovjeka može ispuniti smislom i pomoći mu da se suprotstavi mnogim duševnim poremećajima pa tako i ovisnosti. U tom smislu svjedoči i C.G. Jung: "Među svim mojim pacijentima koji su prešli srednju životnu dob, što znači tridesetpetu godinu, nema ni jednog jedinog čiji konačni problem nije proizlazio iz religioznog stava. Da, svaki u krajnjoj liniji boluje od toga što je izgubio ono što je živa religija u svim vremenima davala svojim vjernicima i nijedan od njih nije zaista ozdravio, a da nije opet uspostavio svoj religiozni stav..."⁵⁷

U tom smislu govori i velika psihoterapeutkinja moderne Europe Christa Meves: "Moja je tvrdnja, da je religija, a to znači ponovno vezivanje uz Boga, pretpostavka za stabilno duševno zdravlje... Moji pacijenti, njihova pitanja, njihovi religiozni sni, prisilili su me da se pozabavim Biblijom, te sam, čudeći se, došla do slijedeće spoznaje. Tamo gdje pomažemo, radimo - nesvjesno - religiozno, u duhu i prema strukturi plana spasenja koji je u njoj pokazan. I kada se strogo pridržavamo svoga rada, specijalnog psihoterapeutskog postupka liječenja (što smatram vrlo uputnim), naši se postupci i rad ne mogu odvojiti od našeg osobnog stava. Međutim, svaki požrtvovni stav pun poštovanja koji daje slobodu ima u biti već religiozni karakter i može stvoriti vezu povjerenja između ljudi, slično kao što je pruža sama vjera, čak iako je terapeut ne priznaje. Naravno da psihoterapija tada vrlo brzo dolazi do svojih granica, kada bi trebalo onoga koji pita poslati dušobrižniku."⁵⁸

S Christom Meves mogli bismo i mi zavapiti: "Zar nije krajnje vrijeme da se osnuje jedna specifično *kršćanska psihologija*, koja bi se temeljila na kršćanskoj vjeri i pružala duhovnu pomoć na temelju Biblije? Psihologija koja bi na temelju sakupljenog iskustva opće psihologije objasnila mnogim mladim ljudima koji traže pomoć, da nisu isključivo mističke indijske religije utočište u kojem će pronaći sebe."⁵⁹

U tom smislu djeluje već više od stotinu godina Plavi križ u Njemačkoj. Članovi te kršćanske zajednice su svjesni da mnogi ljudi prekomjerno piju ne zbog tjelesne nego zbog duševne žeđi. Alkoholizam i svaka druga vrst ovisnosti jest prema njihovom shvaćanju izraz duhovne praznine, duhovne gladi. No alkohol ne utažuje glad i žeđ duše. On je samo varavi pokušaj da se nadomjestite mnogi drugi nedostaci, ali bez uspjeha.

Plavi križ ima svoje klinike, prihvatilišta, savjetovaništa za ovisnike svih vrsta. Ali ono čime ta organizacija najdjelotvornije pomaže ovisnicima jest - oživljavanje vjere u Isusa Krista Osloboditelja i Spasitelja. U njihovim glasilima možemo naći mnoge ispovijesti slične ovoj: "Sa svojim vjernim rođacima započeh saobraćati preko članova Plavog križa. Oni mi ukazaše na put prema Isusu Kristu i time također na izlazak iz ovisnosti. Gospodin Isus me je tako savršeno oslobodio od veriga alkohola da ja nisam potrebovao nikakvo liječenje. Zajedništvo s braćom i sestrama Plavoga križa, riječ Božja i prekrasne vjerske pjesme pomagahu mi sve više da ojačam."⁶⁰

U prošla vremena, sve do našeg stoljeća, znatno se naglašavao izvanjski uzročnik čovjekova oboljenja. No u novije vrijeme sve više se ističe da je nutarnji milje čovje-

57. V. Satura, *Religija i duševno zdravlje*, Đakovo, 1986, 30.

58. Ch. Meves, *Duševno zdravlje i biblijsko spasenje*, Đakovo, 1985, 58.

59. Ch. Meves, *Odgovorite odmah!*, Đakovo, 1993, 48-49.

60. "Plavi križ" iz Wuppertala-Barmena u Njemačkoj izdaje svoj mjesečnik "Blaues Kreuz" s dodatkom "Rettung", gdje se donose zanimljivi članci pomoći ovisnicima oživljenom vjerom u Krista.

ka u tom presudniji. Temelj svakom liječenju je uspostavljanje nutarnje ravnoteže. Na taj nutarnji milje pozitivno djeluju: mir, opuštenost, osjećaj unutarnjeg veselja, toplina, nutarnji dinamizam, pokretljivost u mislima, predstavkama, osjećajima, jaka motivacija, zainteresiranost itd. Upravo na tom području može nam oživljena vjera u Krista Spasitelja silno pomoći. Ona vodi čovjeka vlastitoj nutrini, prosvjetljuje je i ispunja. Obogaćuje ga novim sadržajima i daje mu nove mogućnosti. U tom smislu kaže C.G. Jung da su religije spasenjski sistemi za trpljenje duše.⁶¹ Čini mu se da su upravo s opadanjem religioznog života učestale neuroze.⁶² I. H. Schutz smatra da su duhovni i duboko religiozni pokreti izliječili ili spriječili razmjerno više neuroza nego djelatnost svih neuropsihijataru svijeta.⁶³

ŠTO NAM JE ČINITI?

To nam se pitanje nameće samo po sebi, nakon što smo obrazložili problematiku odgoja i velike smetnje koje nam zadaje alkoholizam u obitelji. Gdje kad se prigovara i Crkvi zašto ne poduzima nešto radikalnije u liječenju ovisnika. Kad je jednom zgodom u Vinkovcima dr. Hudolin držao nama svećenicima predavanje o alkoholizmu, rekao je u šali: "Vama svećenicima je važnije da su vam vjernici trijezni nego meni. Ja upravo od njih živim. Što više alkoholičara u bolnici, mi više zarađujemo." U toj njegovoj rečenici ima mnogo istine. Nama su na župi stvarno neophodni trijezni očevi, skladni bračni parovi, sređene obitelji. To su neophodni naravni preduvjeti da bismo mogli naviještati Evanđelje i odgajati sve župljane, a posebno mladi naraštaj, u vjeri.

Na nama je prije svega da djelujemo preventivno. Bolje je spriječiti nego liječiti. Crkva to i čini bar neizravno kad se trudi da u svakom vremenu naviješta Isusovo Evanđelje, Krista istinskog Spasitelja. Svi oni koji zdušno prihvate vjeru u Krista i po njoj žive bit će čvršći u odupiranju svim nedaćama pa i ovisnostima. Krist ulijeva snagu za istinska oslobođenja od svakoga zla, snagu za istinsko dobro. To nam mora

biti na pameti kad radimo s mladima ili odraslima, zdravima ili bolesnima. Ljude bi trebalo pridobiti da upravo hrle prema nepresušnim izvorima snage i zdravlja. Jer danas se u modernom svijetu, prožetom materijalizmom događa upravo suprotno. Stoga žalosno konstatira Christa Meves: "Kako su danas pretrpane liječničke čekaonice i bolnice, a nasuprot tome prazne crkve!"⁶⁴ Značajno je kad to kaže poznata psihoterapeutkinja i osvjedočena kršćanka. Trebali bi je čuti svi ljudi, posebno kršćani i ponovno pohrliti u crkvu, osmišljavati život dubokom vjerom i usrdnom molitvom pa će se smanjiti mnoge bolesti, naročito bolesti ovisnosti.

U mnogim područjima naše domovine održavaju se predbračni tečajevi. Zaručnicima se govori o mnogočemu što bi im trebalo pomoći da bolje shvate kršćansku ženidbu i o tome što moraju sami uz Božju pomoć pridonijeti za sreću svoje obitelji i izgradnju Crkve Kristove. Neophodno bi ih bilo upozoriti i na nedaće bolesti ovisnosti za svaki brak i obitelj i potaknuti ih da se bore svim raspoloživim sredstvima kako bi sačuvali skladan brak i obitelj.

U župskim zajednicama treba uložiti mnogo truda da se okupljaju mladi roditelji i da zajedno sa svojim dušobrižnikom (a možda i župskim psihologom i psihoterapeutom) porazgovore o odgoju svoje male djece općenito i u vjeri. Valja ih upozoriti kako je za njihovu djecu najznačajnije ono prvo razdoblje života, od 1. do 5. godine. Ako tada djeca nisu iskustveno primila sve ono što im je potrebno za izgradnju solidnog temelja, bit će manjkava, a ponekad i uzaludna kasnija nadogradnja u vrtiću, školi, vjeronauku itd. Dugogodišnji iskusni profesor i vjeroučitelj V. Dermota kaže: "U našem materijaliziranom vremenu mislimo da smo se za dijete dovoljno pobrinuli ako je ono nahranjeno, obučeno, ako pristojno

61. V. Satura, *Religija i duševno zdravlje*, Đakovo, 1986, 30.

62. Cit. dj., 30.

63. Cit. dj., 30.

64. Ch. Meves, *Naša život se mora izmijeniti*, Đakovo, 1986, 11.

stanuje i ako ima dovoljno igračaka. Ako još osim toga plaćamo visoke takse za čuvanje ili za dječji vrtić, uvjereni smo da smo za dijete učinili i više nego je potrebno. Ali djeca ne žele naš novac, našu plaću, plodove našeg rada. Naša djeca žele nas same, našu osobu, a ne posao kojim stječemo novac i dajemo mu sve što za nj možemo kupiti..."⁶⁵ Roditelji u svojoj malenoj djeci utemeljuju čvrste značajevе u budućnosti. Roditelji su u tome nenadoknadivi. Nije važno što oni rade s djetetom, umivaju li ga, oblače, kupaju ili mu pomažu slagati igračke... "važno je da su otac i majka duhovno prisutni kod svakog čina i da djetetu posvećuju svu pažnju koja mu je potrebna u određenom trenutku."⁶⁶

Životni primjer roditelja je neophodan. "Nije važno ono što roditelji žele odgojiti u djeci, nego kakvi su roditelji uistinu."⁶⁷ A što sve moraju djeca upiti u svoju dušu ako su im roditelji alkoholičari: svađe, tučnjave. "Duboka uznemirenost koja se u njima na taj način izaziva, ne dopušta im da puna životne radosti krenu ususret budućnosti, sve veća postaje njihova nesigurnost i sve izraženiji osjećaj da su brak, bračni odnosi i obitelj nepredvidivi vulkan agresivnih i razaralačkih elemenata..."⁶⁸ Djetinja je "duša poput spužve, upija sve što je oko nje. Razlika je samo u tome, što dijete ono isto što je vidjelo ili čulo pohrani u sebe, te prije ili kasnije opet iznese na svjetlo dana."⁶⁹ Kad bismo umjesto jednog sata kateheze djeci u školi posvetili više vremena mladim roditeljima koji su prvi učitelji i vjeroučitelji, vrijeme bi bilo bolje iskorišteno.

U radu na prevenciji ovisnosti iskoristit ćemo priliku i u dječjim vrtićima te tamo zajedno s odgojiteljima govoriti o teškim posljedicama alkoholizma i drugih ovisnosti. Neka djeca zarana od svojih odgojitelja izvan kuće i od svoga dušobrižnika i to čuju. Nastojat ćemo to dakako obraditi i s vjeronaučnim grupama različite dobi, sve do srednjoškolske mladeži i studenata. S njima to treba ozbiljno prodiskutirati i oduševiti ih za zdrav duh u zdravu tijelu, što se dakako ne postiže bez življenja svoje vjere i sakramentalnog života.

No u župskim zajednicama ćemo posvuda susresti i one koji su već zahvaćeni bolešću ovisnosti. Treba im pomoći. Pročitat ćemo o tome najnužniju literaturu. S njom bi se morali upoznati već pri studiju pastoralne teologije i psihologije. Prihvatit ćemo s poštovanjem sva saznanja što nam ih pružaju moderna istraživanja u vezi s alkoholizmom, njegovim nedaćama i liječenjem. Pokušajmo raditi u svojoj sredini prema modelu socioterapije. No imajmo stalno na umu da raspoložemo velikim kapitalom kršćanske baštine kojom moramo nastojati obogatiti sebe i sve koji su ugroženi alkoholizmom. Čak i nevjernici priznaju veliku snagu žive vjere u liječenju svih bolesti. Pođimo odatle! To nam je ipak najbliži i najsigurniji put. Uključimo u svoje molitvene grupe one koji su započeli apstinirati i njihove obitelji. Tu će u susretu sa živim Kristom snagom molitve postići najpoželjnije učinke.

Društvo *Anonimni alkoholičari* u Americi započelo je prvo suvremeno liječenje i rehabilitaciju alkoholičara. Njihov način su onda preuzimali i drugi, s manjim ili većim izmjenama. Oni u svojim pravilima donose "dvanaest stepenica" i "dvanaest tradicija". Donosimo ovdje njihovih dvanaest stepenica, u kojima i te kako izražavaju potrebu za Božjom pomoći u liječenju:

1. Priznali smo da smo nemoćni pred alkoholom i da su naši životi postali nepodnošljivi.
2. Povjerovali smo da nam Sila jača od nas može povratiti zdravlje.
3. Donijeli smo odluku, da našu volju i naše živote predamo Bogu kakvim ga mi shvaćamo.
4. Izvršili smo duboku i nepoštednu analizu naših nedostataka, mana i grijeha.
5. Priznali smo Bogu, drugima i sebi, pravu narav naših nevolja.

65. V. Dermota, *Roditeljima i odgojiteljima o odgoju*, Đakovo, 1987, 69.

66. Cit. dj., 66.

67. Cit. dj., 128.

68. H. Schetelig, *Odlučujuće su prve godine (života)*, Đakovo, 1990, 126-127.

69. V. Dermota, cit. dj., 127.

6. Postali smo spremni da prihvatimo da Bog ukloni sve te nedostatke naših karaktera.
7. Ponizno smo ga zamolili da naše nedostatke ukloni.
8. Napravili smo popis svih osoba koje smo u našem alkoholizmu povrijedili, ili oštetili, ili prevarili te smo postali spremni da im to nadoknadimo, gdje god je to moguće.
9. Direktno smo ispravili naše nepravde prema drugima, gdje god je to bilo moguće, osim kad bismo im time nanijeli daljnje neugodnosti.
10. Nastavili smo s analizom naših postupaka i, kad bismo bili u krivu ili bismo pogriješili, priznali smo to sebi i drugima.
11. Težili smo za tim da razmišljanjem, samoispitivanjem i molitvom poboljšamo naš svjesni kontakt s Bogom, kako ga mi shvaćamo, moleći samo za saznanje njegove volje i za snagu da us-trajemo u njenom provođenju.
12. Doživjevši duhovno iskustvo i buđenje, pokušali smo prenijeti poruku drugim alkoholičarima i držati se ovih principa u svim našim aktivnostima."⁷⁰

Bilo bi dobro, čak i neophodno, da svaka ustanova gdje se započinju liječiti ovisnici uz sve medicinsko i psihoterapeuško osoblje ima i teologa žive vjere, tj. kristoterapeuta koji bi odmah započeo oživljavati vjeru u bolesnicima i pomagati im u temeljitom obraćenju, promjeni stava i svekolikoj duhovnoj obnovi.⁷¹ Kad se ti bolesnici vraćaju iz zdravstvenih ustanova, teško će se održati ne dočeka li ih u župi zajednica vjere i molitve u koju će se uključiti oni i članovi njihovih obitelji. To je način istinskog liječenja. Možda će se mnogima činiti težak, neostvariv. Ali drugog puta nema želimo li pomoći ovisnicima i pospješiti odgoj u vjeri u svojoj župskoj zajednici.

70. D. Živković i T. Žarković, Program samopomoći alkoholičara u Velikoj Britaniji: organizacija Alcoholics Anonymous, u: AI-klub, 1980, br. 2, 5-7.

71. Usp. B. J. Tyrrel, Kristoterapija, kako ozdraviti pomoću prosvjetljenja, Đakovo, 1989.